

Sygn. akt II UK 166/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 grudnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z wniosku H. Z.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 3 grudnia 2013 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 grudnia 2012 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 5 grudnia 2012 r. oddalił apelację wnioskodawczynie H. Z. od wyroku Sądu Okręgowego w G. – VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 13 marca 2012 r., oddającego odwołanie wnioskodawczynie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 maja 2011 r. odmawiającej jej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy za okres od 3 lutego 2008 r. do 30 września 2009 r.

W sprawie tej ustalono, że wnioskodawczynie pobierała rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 11 maja 2006 r. do 30 listopada 2006 r. W dniu 17 listopada 2006 r. złożyła wniosek o przedłużenie prawa do renty. Decyzją z dnia 6 kwietnia 2007 r. organ rentowy odmówił jej dalszego prawa do renty, ponieważ komisja lekarska orzeczeniem z dnia 30 marca 2007 r. orzekła, że jest ona zdolna do pracy. Wnioskodawczynie odwołała się od tej decyzji, a w toku postępowania przedłożyła kartę informacyjną z pobytu w szpitalu w okresie od 3 lutego do 5 marca 2008 r. z rozpoznaniem niedowładu połowicznego prawostronnego. W wydanej w tej sprawie opinii z dnia 14 kwietnia 2008 r. biegła neurolog uwzględniła powyższe schorzenie, ale uznała, że wnioskodawczynie jest zdolna do pracy, nadto wskazała, że nie była ona niezdolna do pracy po 1 grudnia 2006 r. Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 31 marca 2009 r. oddalił odwołanie, natomiast apelacja wnioskodawczynie od tego wyroku została odrzucona postanowieniem z dnia 18 maja 2009 r.

W dniu 27 października 2009 r. wnioskodawczynie złożyła kolejny wniosek o przyznanie jej prawa do renty. Lekarz orzecznik orzekł, że jest ona zdolna do pracy, natomiast Komisja Lekarska orzekła, że jest częściowo niezdolna do pracy do dnia 31 grudnia 2010 r., jednocześnie wskazała, że niezdolność ta powstała 3 lutego 2008 r. Rozpoznając ten wniosek organ rentowy stwierdził, że w ciągu 18 miesięcy od ustania prawa do renty wnioskodawczynie ponownie stała się niezdolna do pracy, wobec czego decyzją z dnia 15 grudnia 2009 r., na podstawie art. 61 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa emerytalna), przyznał wnioskodawczynie prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 1 października 2009 r. do 31 grudnia 2010 r.

Wnioskodawczynie złożyła skargę o wznowienie postępowania „w sprawie XVU .../08”, powołując się na orzeczenie komisji lekarskiej ZUS stwierdzające powstanie jej niezdolności do pracy od 3 lutego 2008 r. Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 10 maja 2010 r. odrzucił skargę (XVU .../10), a zażalenie wnioskodawczynie na to postanowienie zostało oddalone postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 16 kwietnia 2010 r.

W dniu 4 sierpnia 2010 r. wnioskodawczynie złożyła pismo do ZUS-u, wnosząc o ustalenie prawa do renty i wypłatę zaległych świadczeń za okres od dnia 3 lutego 2008 r. W odpowiedzi organ rentowy poinformował skarżącą, że świadczenie rentowe wypłacane jest od miesiąca, w którym zgłosiła wniosek z 27 października 2009 r., zatem prawidłowo wypłaca jej to świadczenie od 1 października 2009 r., które przyznał decyzją z dnia 26 stycznia 2010 r., od której wnioskodawczynie nie złożyła odwołania.

Pismem z dnia 27 września 2010 r. wnioskodawczynie ponowiła wniosek o przyznanie prawa i wypłatę renty od 3 lutego 2008 r. Pismem z dnia 12 października 2010 r. organ rentowy ponownie stwierdził, że brak jest podstaw prawnych do wypłaty świadczeń rentowych od 3 lutego 2008 r.

W dniu 26 listopada 2010 r. wnioskodawczynie złożyła kolejny wniosek rentowy, a decyzją z dnia 16 lutego 2011 r. pozwany przyznał jej prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

W dniu 8 grudnia 2010 r. wnioskodawczynie złożyła kolejne pismo o przyznanie renty od 3 lutego 2008 r. Zaskarżoną decyzją z dnia 27 maja 2011 r. organ rentowy odmówił jej prawa do renty za okres od 3 lutego 2008 r. do 30 września 2009 r. na podstawie art. 129 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W odwołaniu od tej decyzji wnioskodawczynie wskazała, że za zasadnością wypłaty świadczenia przemawia stanowisko organu rentowego, z którego wynika, że świadczenie wypłaca się od dnia powstania niezdolności do pracy, w jej przypadku była to data 3 luty 2008 r.

Sąd Okręgowy oddalił odwołanie. Po rozpoznaniu apelacji wnioskodawczynie od tego wyroku Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji. Ustalenie prawa do świadczenia przez stwierdzenie spełnienia jego warunków nie jest tożsame z przyznaniem świadczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2006 r., III UK 95/06), a instytucje te uregulowane zostały odrębnymi przepisami. O nabyciu prawa do świadczenia stanowi art. 100 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którym prawo do świadczeń powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Natomiast wypłata świadczenia, a więc *de facto* jego przyznanie uregulowane

zostało w art. 129 ust. 1 tej ustawy, nakazującym wypłacanie świadczenia od dnia powstania prawa, ale nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Początkowa data wypłaty świadczenia jest zatem uzależniona od daty złożenia wniosku o to świadczenie. Samo spełnienie przesłanek warunkujących prawo do świadczenia *in abstracto* nie stanowi podstawy do wypłaty świadczenia. Zasada wynikająca z art. 129 ust. 1 ustawy wyklucza możliwość wstecznego wypłacania świadczeń, to jest za okres po spełnieniu przesłanek nabyciu prawa, ale przed złożeniem wniosku o świadczenie i jego wypłatę. Łączy się to z” zapobieganiem powstawaniu zjawiska kapitalizacji świadczeń”. Organ rentowy kierując się takim stanowiskiem, prawomocną decyzją z dnia 15 grudnia 2009 r. przywrócił wnioskodawczyni prawo do renty od miesiąca, w którym złożyła ona wniosek, po uprzednim ustaleniu, że spełniona była przesłanka powstania ponownej niezdolności do pracy w ciągu 18 miesięcy od ustania prawa do renty.

Sąd Apelacyjny wskazał, że kwestia przyznania wnioskodawczyni prawa do renty na dalszy okres po 30 listopada 2006 r., zawarta we wniosku z dnia 17 listopada 2006 r., została prawomocnie osądzona prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 31 marca 2009 r. (XV U .../08), oddającym odwołanie wnioskodawczyni. Zatem zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. nie może ona podlegać ponownemu badaniu. Skoro w wyroku tym (z dnia 31 marca 2009 r.) Sąd orzekł, że wnioskodawczyni nie przysługiwało prawo do „dalszej renty” od 1 grudnia 2006 r. oraz nie powiodła się próba wzruszenia tego wyroku skargą o wznowienie postępowania, to Sąd Apelacyjny był związany tym prawomocnym wyrokiem.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, „nic nie stało na przeszkodzie, aby wnioskodawczyni w spornym okresie, nie oczekując na prawomocne rozstrzygnięcie wcześniejszej sprawy, złożyła nowy wniosek o rentę. W procedurze obowiązującej w postępowaniu przed organem rentowym brak jest bowiem instytucji odmowy przyjęcia wniosku, co oznacza, że każde złożone przez stronę pismo winno zostać przyjęte, z potwierdzeniem daty jego złożenia (poprzez złożenie na nim przez pracownika prezentaty) oraz rozpoznane we właściwym trybie”. Tymczasem „wnioskodawczyni nie wykazała swoich twierdzeń, nie wskazując nawet osób, które rzekomo błędnie ją pouczały co do braku możliwości

składania nowych wniosków, a nie jest obowiązkiem Sądu prowadzenie postępowania dowodowego z urzędu”. W konsekwencji Sąd Apelacyjny przyjął, że wnioskodawczyni po dniu 17 listopada 2006 r. a przed dniem 27 października 2009 r. nowych wniosków o rentę nie składała. Brak było zatem podstaw faktycznych i prawnych do nakazania organowi rentowemu wypłacenia świadczenia rentowego wnioskodawczyni od dnia powstania ponownej niezdolności do pracy (od dnia 3 lutego 2008 r. do dnia 30 września 2009 r.), „czyli za okres wcześniejszy niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek”.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zarzuciła „na zasadzie art. 379 pkt. 3 k.p.c. - naruszenia prawa materialnego”, tj. art. 100 i art. 129 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przez jego błędną wykładnię i ustalenie, że wniosek o przyznanie prawa do świadczenia musi być jednoznaczny i sporządzony wedle zasad określonych przez organ rentowy.

Jako okoliczność uzasadniającą przyjęcie skargi do rozpoznania skarżąca wskazała występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego dotyczącego ustalenia, „czy wniosek o przyznanie prawa do świadczenia rentowego w rozumieniu art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS musi być wyrażony wprost przez sformułowanie go we wniosku sporządzanym na druku określonym przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, czy też może być on zawarty w innym piśmie adresowanym do organu rentowego”. Ponadto skarga jest oczywiście uzasadniona. Według skarżącej, wniosek o przyznanie prawa do renty może być zawarty także „w innym piśmie adresowanym do organu rentowego, byleby tylko treść tego pisma w dostateczny sposób zdradzała intencje wnioskodawcy”. Wbrew stanowisku Sądów obu instancji skarżąca w sposób czytelny dla organu rentowego (w toku sprawy XV U .../08) złożyła oświadczenie woli dotyczące prawa do renty. Słusznie organ rentowy „w toku trwania tej sprawy odmawiał przyjmowania kolejnych wniosków w przedmiocie przyznania prawa do renty”, chociaż pozwany Oddział ZUS „za powszechną swoją praktykę przyjmuje bardzo liberalne traktowanie wniosków składanych przez ubezpieczonych, rozpatrując nawet te, nowe żądania, które zostały złożone np. w odwołaniach od innych wydanych już decyzji”. Dla skarżącej oczywiste było zatem, że „ustalenie daty powstania niezdolności do pracy wybiegającej dalece w przeszłość (od dnia 3

lutego 2008 r.) skutkować będzie odpowiednim cofnięciem się w dacie przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy”. Wola otrzymania przez skarżącą świadczenia rentowego była zatem czytelnie wyrażona, a w przeświadczeniu o niecelowości składania kolejnych wniosków była przekonana wskutek kilkukrotnego kontaktu z placówką organu rentowego, gdzie konsekwentnie odmawiano przyjmowania kolejnych wniosków, wskazując na trwanie sprawy uprzednio wszczętej. Ponadto, szeregu kolejno składanych do organu rentowego pismach skarżąca po roku 2009 wyraźnie wskazywała na żądanie otrzymania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w czasowej ciągłości z uprzednio wypłacanym świadczeniem. Ustalenia Sądów obu instancji były zatem merytorycznie błędne, ponieważ „normy przepisów wymienionych w *petitum* skargi nie precyzują formy składania przez ubezpieczonych wniosków o przyznanie prawa do renty. Mniemać zatem trzeba, iż zamiarem racjonalnego ustawodawcy było pozostawienie stronom pewnej swobody w tym zakresie”.

W konsekwencji skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, oraz o zasądzenie na rzecz skarżącej kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym „w wymiarze uwzględniającym nakład pracy pełnomocnika”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawierała usprawiedliwionych podstaw. Całkowicie chybiony, niezrozumiały oraz nieuzasadniony okazał się zarzut błędnej wykładni art. 100 i art. 129 ustawy emerytalnej, który autor skargi kasacyjnej sformułował „na zasadzie art. 379 pkt 3 k.p.c.” (przepis stanowiący o nieważności postępowania zachodzącej w sprawie, w której o to samo roszczenie toczy się sprawa wcześniej wszczęta albo jeżeli taka została już prawomocnie osądzona). Tymczasem poprzedni (wcześniejszy) wniosek rentowy skarżącej z dnia 17 listopada 2006 r. „o dalsze prawo do renty” został prawomocnie negatywnie osądzony wyrokiem Sądu

Okręgowego z dnia 31 marca 2009 r., po zweryfikowaniu przez ten Sąd w oparciu o uzyskaną opinię biegłej neurolog karty informacyjnej z leczenia szpitalnego skarżącej w okresie od 3 lutego do 5 marca 2008 r., która w ocenie tej biegłej i Sądu nie dawała podstaw do uznania dalszej niezdolności do pracy skarżącej (po 1 grudnia 2006 r.) dla celów rentowych. Wyrok ten uprawomocnił się po odrzuceniu apelacji skarżącej postanowieniem z dnia 18 maja 2009 r., co - pod rygorem nieważności z art. 379 pkt 3 k.p.c. - wykluczało ponowne osądzenie uprawnień rentowych skarżącej co najmniej do daty uprawomocnienia się wyroku oddalającego jej odwołanie, także dlatego, że Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 10 maja 2010 r. odrzucił skargę o wznowienie postępowania „w sprawie XVU .../08”, a Sąd drugiej instancji w dniu 16 kwietnia 2010 r. oddalił zażalenie na to postanowienie.

Kasacyjne twierdzenia skarżącej oparte na tym, że w „szeregu kolejno składanych do organu rentowego pismach strona pod roku 2009 wyraźnie wskazywała na żądanie otrzymania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w czasowej ciągłości z uprzednio wypłacanym świadczeniem” nie poddają się weryfikacji kasacyjnej, ponieważ w postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy nie ma obowiązku ani możliwości domyślania się lub poszukiwania pism skarżącej „pod roku 2009”, które byłyby jej wnioskami o ponowne zweryfikowanie prawa do renty. Ponadto woluntarystyczne, bo bezpodstawne i nieuzasadnione były twierdzenia autora skargi kasacyjnej, jakby normy prawa materialnego „wymienione w *petitum* niniejszej skargi”, tj. art. 100 i 129 ustawy emerytalnej lub przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe, nie precyzowały formy składania wniosków o ustalenie prawa do renty, które w nietrafnej, bo oczywiście chybionej ocenie skarżącej nie mogą być składane w „dowolnej formie”. Z regulacji § 3 ust. 1 i 2 tego rozporządzenia wynika, że postępowanie w sprawach świadczeń emerytalno-rentowych wszczyna się na podstawie wniosku zainteresowanego, który stanowi żądanie zgłoszone na piśmie lub ustnie do protokołu w organie rentowym, a wnioski powinny zawierać szczegółowe dane wymienione w § 4 ust. 1-3, z zastrzeżeniem rygorów wynikających z § 4 ust. 4-6. Natomiast w przypadku złożenia wniosków o przyznanie świadczeń emerytalno-rentowych w toku postępowania sądowego sąd

ubezpieczeń społecznych stosuje odpowiednie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, z których żaden nie został zawarty w podstawach skargi kasacyjnej. Rozpoznając skargę kasacyjną w granicach jej podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.) Sąd Najwyższy nie może domyślać się ani wyłączać autora skargi w powołaniu konkretnych, potencjalnie adekwatnych podstaw skargi kasacyjnej, dlatego ogranicza się wyłącznie do sygnalizacji, że karta leczenia szpitalnego skarżącej w okresie od 3 lutego do 5 marca 2008 r. oraz potencjalnie „dalszy” stan jej niezdolności do pracy dla celów rentowych od tej daty (3 lutego 2008 r.) mogły ewentualnie wchodzić w zakres obowiązku orzekania na podstawie art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. Równocześnie jednak prawomocny wyrok Sądu Okręgowego z dnia 31 marca 2009 r., który został wydany po negatywnej weryfikacji dowodowej tego dokumentu, wyklucza jego „ponowną” weryfikację dla celów kasacyjnych w kolejnej przedmiotowej sprawie rentowej, która - po przyznaniu skarżącej okresowej renty z tytułu niezdolności do pracy od 1 października 2009 r. do 31 grudnia 2010 r., tj. od miesiąca złożenia nowego wniosku rentowego z 27 października 2009 r., zmierza do ustalenia spornych uprawnień rentowych za okres wcześniejszy (od 3 lutego 2008 r. do 30 września 2009 r.).

Brak skutecznych proceduralnych podstaw i zarzutów kasacyjnych sprawiał, że Sąd Najwyższy był związany miarodajnym ustaleniem faktycznym stanowiącym podstawę zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), że kolejnym wnioskiem o przyznanie prawa do renty (po poprzednim prawomocnym negatywnym osądzeniu jej „dalszych” uprawnień rentowych wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 31 marca 2009 r.), był wniosek z dnia 27 października 2009 r., bo - wedle wiążących Sądu drugiej instancji (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) - skarżąca „po dniu 17 listopada 2006 r. a przed dniem 27 października 2009 r. nowych wniosków nie składała”, przeto przyznanie jej prawa do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od dnia 1 października 2009 r. do 31 grudnia 2010 r., tj. od miesiąca złożenia tego nowego wniosku, nie naruszało art. 100 ani 129 ustawy emerytalnej. W konsekwencji nie było podstaw do przyznania jej renty za sporny okres poprzedzający miesiąc złożenia wymienionego nowego (kolejnego) wniosku.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy wyrokował w zgodzie z art. 398¹⁴ k.p.c.